

ROMÂNĂ / MAGYAR / ENGLISH / DEUTSCH / ITALIANO

Oradea memorabilă

- Locuri, oameni, amintiri -

Regio
PROGRAMUL OPERAȚIONAL REGIONAL

Inițiativă locală. Dezvoltare regională.

*Ladislaus I
cel Sfânt*

*Sigismund
de Luxemburg*

*Nicolae
Olahus*

*Sigismund
Bathory*

*Gabriel
Bethlen*

*Matei
Corvin*

Oradea memorabilă - Locuri, oameni, amintiri 4

Az emlékezetes Nagyvárad - Helyek, emberek, emlékek 14

Memorable Oradea - Places, people, recollections 24

Unvergessliche Oradea - Orte, Menschen, Erinnerungen 34

La memorabile Oradea - Posti, gente, ricordi 42

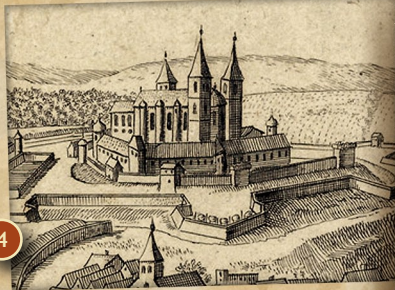
Et cum pignora rediret rex
fulcepit ad pacem. Delectabat
autem vir inueniendum et al
sicut erat in eis et dabat ei
per omnia aduenandi necesse.
De constituat aut demes.

faciunt. Postquam palatini
adhibent ducem ad in honore

constituit. In prima etiam anno

Istoria Oradei, unul dintre orașele cele mai vechi de la frontiera de apus a spațiului românesc, impresionează deopotrivă prin vechimea sa (prima atestare datează din cursul anului 1113), prin evenimentele politice și militare care i-au marcat existența, prin șirul aproape neîntrerupt de calamități care s-au revărsat asupra-i, precum și prin mulțimea locurilor și spațiilor din incinta sa, care, din felurite motive, prezintă un interes aparte din punctul de vedere al istoriei spiritualității, sensibilităților, arhitecturii civile, religioase și militare etc.

În aceeași ordine de idei, Oradea a fost locul pe care ilustre capete încoronate și înalți prelați l-au ales pentru a-și odihni rămășițele lor pământești. Din noianul acestora se detașează, evident, Ladislau I (sanctificat în 1192 și devenit Ladislau I cel Sfânt), al cărui mormânt, adăpostit în catedrala din interiorul cetății, va deveni nu doar un important loc de pelerinaj, ci și de judecată prin obiceiul prestării de jurământ în fața acestuia, considerat ca un garant al unei drepte judecăți.

În vecinătatea sa, câteva secole mai târziu, a ales să-și așeze mormântul și Sigismund de Luxemburg, ilustră figură a politicii europene de la sfârșitul secolului al XIV-lea și prima parte a celui următor, rege al Ungariei, Croației, Boemiei și Germaniei, împărat romano-german, inițiatorul cruciadei din 1396 finalizate prin confruntarea dramatică de la Nicopole și organizatorul conciliului de la Konstanz menit a combate husismul (1414 - 1418).

Oradea a fost apoi locul unde va activa o vreme vestitul astronom Georg Peurbach și unde acesta va pune bazele unui observator astronomic, unul dintre cele mai vechi din spațiul european, și al efectuării unor observații și calcule privind eclipsele de lună, multe dintre acestea având un caracter de pionierat.

Numeroase au fost apoi personalitățile care într-un fel sau altul și-au pus pecetea asupra destinului orașului, îmbogățindu-i istoria, patrimoniul, zestrea arhitecturală etc. Alături de Ladislau I și de Sigismund de Luxemburg (acesta va petrece, de altfel, Paștele anului 1412 în cetate, alături de Vladislav Jagello), și

ROMÂNĂ

alte capete încoronate își vor lega activitatea de această urbe: Andrei al II-lea, Ștefan al II-lea cel Sfânt, Ladislau al IV-lea Cumanul, reginele Maria și Beatrix, Matei Corvin, Ioan Sigismund, Sigismund Báthory (născut chiar în palatul episcopal din cetate), Gabriel Báthory (acesta va fi chiar ucis în vecinătatea acesteia), Gabriel Bethlen Gheorghe Rákóczi I, Gheorghe Rákóczi al II-lea etc.

Lungii liste de capi politici i se adaugă cea a înalților prelați: Demetrius, Andrea Scolari, Giovanni de Curzola, Giovanni de Dominis da Arbe, Ioan Vitéz, Thurzó Zsigmond, Ioan Filipecz etc. Îi urmează numeroși oameni de cultură, artiști sau savanți care s-au născut ori au activat pentru o vreme aici: Jeronimus de Sancto Miniato, Grigore de Sanok, Nicolaus Lassocki, Podocathoro, Nicolaus Machinensis (ultimii patru au format un adevărat „Literarum asylum” la curtea episcopului Ioan Vitéz), Nicolae Olahus, Emanuil Gojdu, Iosif Vulcan, Ady Endre etc. Legăturile strânse ale acestuia din urmă cu Oradea (prin activitatea sa de poet, jurnalist, prin prietenii săi de aici) au determinat organi-

zarea unui muzeu dedicat vieții și personalității sale, inaugurat la 26 mai 1955.

Considerată o adevărată „rezervație de arhitectură”, Oradea a fost dintotdeauna și continuă să fie împodobită cu un impresionant număr de clădiri, multe dintre ele adevărate „bijuterii” arhitecturale, opere ale unor inegalabili arhitecți și proiectanți din rândul cărora se vor detașa Vápi Máté, Franz Anton Hillebrandt, Rimanóczy Kálmán sen. și jun., Guttman József, Busch David, Knapp Ferenc, Sztarill Ferenc, Komor Marcel, Jakab Dezső, Vágó József etc.

Un rol de seamă a jucat mai apoi Oradea în lungul proces de unire a Transilvaniei cu România, în oraș, în casa avocatului și viitorului primar Aurel Lazăr având loc, la data de 12 octombrie 1918, o întâlnire care va reuni mai mulți lideri politici români. Cu acest prilej va fi elaborată „Declarația de la Oradea”, document care va fi mai apoi citit de dr. Alexandru Vaida-Voievod în parlamentul de la Budapesta. În prezent locuința acestuia găzduiește un muzeu memorial dedicat importantului om politic român.

Casa memorială „Aurel Lazăr”

(strada Aurel Lazăr, nr. 13)

Muzeul memorial Aurel Lazăr (important om politic român, militant pentru drepturile românilor din Transilvania) este găzduit de clădirea care a servit ca reședință a familiei avocatului dr. Aurel Lazăr. Colecția care se dezvăluie vizitatorului acestui muzeu este formată din: mobilierul unui salon care a aparținut lui Aurel Lazăr, numeroase portrete și fotografii ale familiei Lazăr (portretul în ulei al lui Aurel Lazăr, realizat după fotografia-portret, portret-fotografie în ramă al tatălui lui Aurel Lazăr, portret-fotografie al lui Aurel Lazăr, medalion cu portretele părinților, fotografie în ramă cu Iulia Lazăr (mama) alături de copilul Aurel Lazăr, portretul dnei Aurelia Lazăr în costum național, fotografie cu fiul lui Aurel Lazăr în curtea casei, fotografie a lui Aurel Lazăr în atelierul pictorului E. Kovács, și piese de artă de factură secesion sau de influență asiatică.

Muzeul memorial „Iosif Vulcan”

(strada Iosif Vulcan, nr. 16)

Muzeul Memorial „Iosif Vulcan” funcționează în clădirea care a găzduit, între anii 1896 și 1906, locuința lui Iosif Vulcan și redacția revistei „Familia”. Această unitate muzeală are o apreciată colecție care conține o serie de documente în original, precum și în reproducere, numere din cele cinci serii ale revistei Familia, fondată de Iosif Vulcan în anul 1865, mobilier aparținând acestuia, obiecte de artă și tablouri.

Acestor piese deosebite care țin de prodigioasa activitate a intelectualului Iosif Vulcan li se adaugă și obiecte de artă, tablouri și alte obiecte de artă prezente în casa lui Iosif Vulcan (tabloul întemeietorului revistei Familia, realizat de Tordai Gross, o panoramă enormă asupra orașului Oradea, pictată în 1864 de Kustrovics István...).

Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

EST A	Este în fiecare luna de trei ori adusa în S. 15. și 25. după S. v. marțianului din urmă.	Nr.	Cancelaria redacției
13	Pretului pentru Austria.	6.	Strada lui Leopoldu Nr. 18.
o r e	pe Jan.—Jan. . . . . 4 fl. —		unde sunt a se adresa subscripțiile și lași
scrierii	pe Oct.—Jan. . . . . 4 fl. —		de prenumerare.
	Pentru Hunaria.		

ROMÂNĂ

Muzeul memorial „Ady Endre”

(Parcul Traian, nr. 1)

Muzeul memorial Ady Endre este găzduit de clădirea fostei Cafenele „Müller”, o clădire de patrimoniu care la cumpăna dintre secolele XIX - XX era foarte populară printre intelighenția locală orădeană. Acest cochet local, cu terasă, a fost unul dintre locurile preferate de tânărul poet Ady Endre, el gășind aici spațiu în care să poată crea.

În cadrul său pot fi văzute volume din opera scriitorului (ediții ale operelor poetice, publicistice și de proză, apărute atât în timpul vieții poetului, cât și post-mortem).

De remarcat că în patrimoniul muzeului se află și o impresionantă colecție de fotografii vechi, provenite în special din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Muzeul de la Centrul Eparhial Oradea

La nivelul spațiului bihorean ortodoxismul s-a confundat până târziu, cu începere din secolul al XVIII-lea (când i se va alătura greco-catolicismul), cu populația românească, acesta constituindu-se de fapt în unul dintre stâlpii identității naționale românești. Având o vechime considerabilă în aria noastră de interes, ortodoxismul a oferit, de-a lungul anilor, cadrul desfășurării unor multiple activități încadrabile domeniului vieții intelectual-artistice care își găsesc probitatea în numărul mare de documente istorice și diferite tipuri de manuscrise, în producția de tipărituri vechi bisericești, în cea de icoane pe lemn sau sticlă, de obiecte bisericești etc.

În prezent, colecția muzeală este structurată unitar pe mai multe grupe de exponate, respectiv: Colecția de documente, Colecția de manuscrise, Colecția de carte veche, Colecția de icoane pe lemn, Colecția de icoane pe sticlă, Colecția de obiecte de cult.

Tezaurul Episcopiei romano-catolice din Oradea

Episcopia romano-catolică din Oradea e cea mai veche dintre toate celelalte din oraș, întemeierea ei fiind precedată de aceea a mănăstirii ridicate de regele Ladislau cel Sfânt în cinstea Fecioarei Maria (în jurul căreia avea mai apoi să apară Cetatea) și de cea a prepoziturii.

În prezent Biblioteca diecezană romano-catolică posedă aproximativ 10.000 de volume tipărite înainte de anul 1800, printre acestea figurând 23 de incunabile (tipărituri ante 1501), peste 350 de titluri aparținând secolului al XVI-lea, 220 de titluri tipărituri vechi maghiare (ante 1712), peste 1000 de titluri tipărituri străine aparținând secolului al XVII-lea etc.

Colecția Muzeului episcopal reformat

Răspândită în spațiul bihorean, mai cu seamă de la jumătatea secolului al XVI-lea, Reforma a contribuit substanțial nu doar la amplificarea vieții spirituale a acestui areal, ci și la dezvoltarea culturii.

Întemeiată de Hoffalter Rafael, aceasta a tipărit mai cu seamă cărți bisericești. Primul volum scos aici a fost traducerea și explicarea cărții lui Iov din Biblie, datorată lui Melius Juhász Péter. I-a urmat în 1566 un volum de cântări bisericești îngrijit de Szegedi Gergely, până la căderea Oradei sub turci, în anul 1660, aici apărând peste 100 de volume.

Alături de aceste tipărituri, colecția muzeului mai cuprinde țesături, pocale și ceramică rituală de epocă.

Nagyvárada, Románia nyugati határvidékének egyik legrégebbi városa egyaránt elbűvölő korával (1113-ban említették először írásosan), a létét meghatározó politikai és katonai eseményekkel, a várost szinte megszakítás nélkül sújtó katasztrófákkal, illetve a területén található helyek és terek sokaságával, amelyek különböző okokból érdekesekek, legyen az a szellemiségüknek, érzékenységüknek, a civil, vallási és katonai építészetüknek stb. a történelme.

Ugyanakkor számos koronás fő és magas rangú egyházi vezető választotta Váradot végső nyughelyéül. Közülük egyértelműen kiemelkedik I. László király (1192-ben avatták szentté, azóta Szent László király), akinek a várban alapított székesegyházban kialakított sírhelye nem csak fontos zarándokhely volt, hanem igazságszolgáltatásért is érkeztek ide az emberek, ugyanis úgy tartották, hogy garanciát jelent, ha valaki itt tesz esküt valamire.

Sok olyan személyiség is élt ugyanakkor, akik valamilyen módon meghatározták a

város sorsának alakulását, gazdagítva annak történelmét, vagyonát, építészeti hagyatékát stb. Szent Lászlón és Luxemburgi Zsigmondon (aki egyébként 1412 húsvétját Jagelló Ulászlóval egyetemben töltötte a várban) kívül több koronás fő - II. András, II. István, IV. Kun László, Mária és Beatrix királynők, Mátyás király, János Zsigmond, Báthory Zsigmond (aki éppen a várban található püspöki palotában született meg), Báthory Gábor (akit ennek közelében gyilkoltak meg), Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, II. Rákóczi György stb. - tevékenysége is összefonódik a várossal.

A politikusok hosszú névsorához főpapok is társulnak: Demeter, Andrea Scolari, Korcsulai János, Dominis János, Vitéz János, Thurzó Zsigmond, Filipecz János stb. Utánuk a kulturális élet meghatározó alakjai, művészek, tudósok következnek, akik itt születtek vagy egy ideig itt alkottak: Jeronimus de Sancto Miniato, Sanocki Gergely, Lassocki Miklós, Podocathoro, Macinjain (Machinensis) Miklós (utóbbi négyen Literarum asyllumot - irodalmi menedéket - képeztek Vitéz János püspök udvarában), Oláh Miklós, Gozdsu Manó (Emanuil

MAGYAR

Gojdu), Iosif Vulcan, Ady Endre stb.

Ady költői, illetve újságírói tevékenysége, illetve itteni barátai általi Váradhoz való szoros kötődése vezetett oda, hogy a városban az életének és személyiségének szentelt múzeumot avattak 1955. május 26-án.

Nagyvárad a görög katolikus püspökség megalapítását követően a román felvilágosodásban is fontos szerepet játszott. Említésre méltó eredmények születtek már Ignatie Darabant püspöksége idején, az ő nevéhez fűződik a Supplex Libellus Valachorum kidolgozása, ami fontos politikai értekezése az erdélyi románságnak. Ugyanakkor a püspök széles körű iskolahálózat létrehozására tett erőfeszítéseket, szorgalmazta, hogy minél több könyvet nyomtassanak, illetve anyagi támogatást biztosított az Erdélyi Iskola korifeusainak (Gheorghe Șincai, Samuil Micu, Ioan Corneli). Erőfeszítéseit folytatta utódja, Samuil Vulcan püspök is, aki azért dolgozott, hogy megerősödjön az erdélyi románok emancipációs mozgalma, próbálta a tudomány

hódításait a lakosság körében elhinteni, emelve a tudásszintet.

Az építészeti rezervátumként számon tartott Nagyváradot örökké és folyamatosan számos építészeti ékszernek minősülő ingatlan díszíti, olyan építészek és tervezők alkotásai, mint Vápi Máté, Franz Anton Hillebrandt, ifjabb és idősebb Rimanóczy Kálmán, Guttman József, Busch David, Knapp Ferenc, Sztarill Ferenc, Komor Marcell, Jakab Dezső, Vágó József stb.

Várad a román álláspont szerint jelentős szerepet játszott Erdélynek a Romániával történő egyesülésében, ugyanis Aurel Lazăr ügyvéd, későbbi polgármester házában került sor 1918. október 12-én arra a találkozóra, amin a románság több politikai vezetője is részt vett. Ebből az alkalomból dolgozták ki a Nagyvárad Kiáltványt, amit később dr. Alexandru Vaida-Voivodod olvasott fel a budapesti Országházban. Jelenleg Aurel Lazăr egykori lakásában emlékének szentelt múzeum működik.

Declarația de independență

(1900 și 1918)

Declarația de independență a României din 1900 și 1918 este un document istoric care a marcat momentul în care România și-a declarat independența față de Imperiul Austro-Ungar și Imperiul Otoman. Documentul este scris în limba română și este considerat unul dintre documentele fundamentale ale istoriei noastre. În 1900, România a declarat independența față de Imperiul Austro-Ungar, iar în 1918, după primul război mondial, a declarat independența față de Imperiul Otoman. Documentul este scris în limba română și este considerat unul dintre documentele fundamentale ale istoriei noastre.

Declarația de independență
Aurel Lazăr

Az Aurel Lazăr Emlékház

(Aurel Lazăr/Nagysándor József utca 13. szám)

Aurel Lazăr (az erdélyi románság jogaiért küzdő román politikus) emlékházát abban az ingatlanban alakították ki, amelyben dr. Aurel Lazăr családjával élt. Itt megtekinthető Aurel Lazăr szalonjának a bútorzata (faragott lábú kazettás asztal, két-két női és férfi faragott, magas szék, faragott kanapé...), a család számos portréja és fényképe (Aurel Lazăr olajportréja, ami egy fénykép alapján készült, egy róla készült fotó, édesapja, illetve édesanyja fényképe, egy medalion a szülők fotójával, Iulia Lazăr (az édesanya) fényképe Aurel Lazăr fiával, Aurelia Lazăr asszony portréja népviseletben, Aurel Lazăr családjának (felesége, fia) a fotója, Aurel Lazăr fiának a ház kertjében készült fényképe, felvétel az E. Kovács festőnél tartózkodó Aurel Lazárról, fotó az ünneplőbe öltözött Aurel Lazárról), több szecessziós vagy ázsiai behatású műalkotás.

A losif Vulcan emlékmúzeum

(losif Vulcan/Rimanóczy Kálmán utca 16. szám)

A losif Vulcan emlékmúzeum abban az ingatlanban működik, amelyben 1896-1906 között losif Vulcan élt, illetve ahol a Familia folyóirat szerkesztősége is működött. A múzeum gyűjteményében számos eredeti, illetve reprodukált dokumentum található, továbbá a losif Vulcan által 1865-ben alapított Familia folyóirat öt évfolyama, de itt találjuk losif Vulcan bútorainak egy részét, műalkotásokat, festményeket.

A losif Vulcan intellektuális tevékenységét dokumentáló tárgyak mellett műalkotások, festmények is szerepelnek a múzeum gyűjteményében. Annak a kreatív légkörnek a megteremtéséhez, amelyben losif Vulcan alkotott, hozzájárulnak a múzeumban szintén megcsodálható bútorai, köztük egy faragott asztal, egy eklektikus stílusú, intarziás párnázott, támlátlan pad, illetve íróasztal stb.

MAGYAR

Az Ady Endre Emlékmúzeum

(Traian park/Széchenyi István tér 1. szám)

Az Ady Endre Emlékmúzeumnak az egykori Müller-féle cukrászda (Mülleráj) ad otthont, egy műemléképület, amely a 19 - 20. század fordulóján igen népszerű volt a váradi értelmiségiek körében. Ez a bájos, teraszos lokál egyik kedvenc helye volt a fiatal Ady Endrének, itt mindig talált helyet, ahol alkothatott. A múzeumban a költő több kötetét is megtaláljuk (verses köteteket, publicisztikákat, de prózát is), amelyek Ady élete során vagy éppen halála után jelentek meg.

A múzeumban kiállított fotógyűjteményben megtaláljuk a költő különböző életkorokban készült felvételeit, de megtekinthető az Ady család több tagjának, a költő barátainak, kollegáinak a fotója is. A múzeum kollekciónak egyébként lenyűgöző mennyiségű 19. század végi, 20. század eleji fénykép található meg.

Az Ortodox Püspökség Múzeuma

Bihari szinten az ortodoxia későig, egészen a 18. század elejéig (amikor is társult hozzá a görög katolicizmus) egyet jelentett a román lakossággal, ez volt ugyanis a román nemzeti identitás egyik legerősebb tartóoszlopa. Az általunk vizsgált régióban régóta jelen levő ortodoxia az évek során biztosította azt a keretet, amelyben az intellektuális-művészeti élet zajlott - erre utal a nagyon sok történelmi dokumentum, illetve a többféle kézirat, régi egyházi nyomtatványok, fa- vagy üvegalapú ikonok, egyházi kegytárgyak stb.

Jelenleg a múzeumi gyűjtemény több kategóriára osztva van kiállítva, éspedig: A dokumentumgyűjtemény, A kéziratgyűjtemény, A régi könyvek gyűjteménye, A fára festett ikonok gyűjteménye, Az üvegre festett ikonok gyűjteménye, Az egyházi tárgyak gyűjteménye.

A Nagyváradi Római Katolikus Püspökség kincsei

A Nagyváradi Római Katolikus Püspökség a legrégebbi a városban, alapítását megelőzte az a monostor, amelyet Szent László király építtetett Szűz Mária tiszteletére (amely körül a későbbiekben megépült a vár), illetve az egyházi elöljáróság. Mivel a püspökség élén hosszú időn keresztül olyan személyek álltak, akik nagy figyelmet szenteltek a kulturális és művészeti tevékenységeknek, hozzájárul ahhoz, hogy Nagyvárad történelmének több szakaszában is virágzó életet éljen. Az olasz kapcsolatok révén jutottak el például a városba a humanizmus, illetve a reneszánsz első sajátos elemei.

Jelenleg a római katolikus egyházmegyei könyvtárban mintegy 10 ezer 1800 előtt nyomtatott kötet található, köztük 23 ősnymtatvány (amelyeket 1501 előtt nyomtattak), több mint 350 16. századi mű, 22 régi magyar nyomtatvány (1712 előtti), illetve több mint ezer 17. századi külföldi nyomtatvány stb.

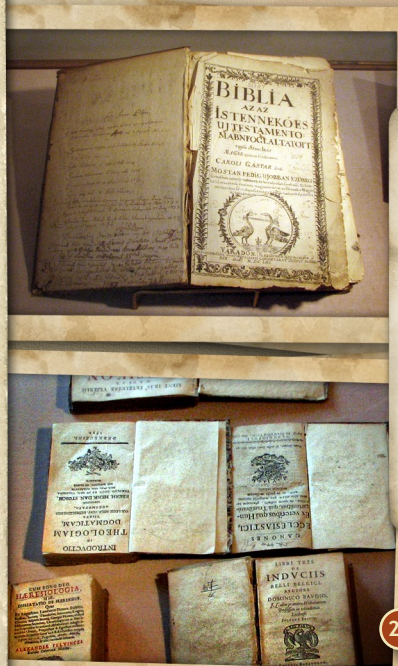

A Királyhágómelléki Reformatus Egyházkerület Múzeumának a gyűjteménye

A bihari térségben főként a 16. század közepe táján elterjedt reformáció a régió valási életének felpeszdzülése mellett a kultúra fejlődéséhez is számottevően hozzájárult.

A Hoffalter Rafael által alapított nyomdában többnyire egyházi könyvek készültek. Anyomdat elsöként a Jób bibliai könyvének a fordítását és annak magyarázatat tartalmazó kötet hagyta el Méliusz Juhász Péternek köszönhetően. 1566-ban egy Szegedi Gergely által gondozott egyházi énekeskönyv következett, majd 1660-ig, amikor is a törökök bevették Váradot, több mint száz kötetet nyomtattak itt.

Ezen nyomtatványok mellett a múzeum gyűjteményében kelméket, kelyheket és más korabeli egyházi kegytárgyakat találunk.

MAGYAR

The history of Oradea, one of the oldest cities on the western border of the Romanian space, impresses equally with age (the first mention of the city dates from 1113), with political and military events which left their trace on its existence, with the almost unbroken chain of calamities which descended upon it, as well as the multitude of locations and spaces within it, which, for various reasons, present a special interest when it comes to the histories of spirituality, sensibility, civil, religious and military architecture of the region.

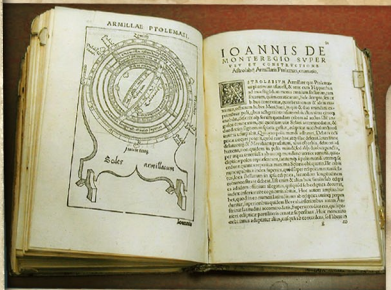
Along the same lines, Oradea was the place chosen by illustrious royal figures and clergymen to hold their earthly remains. Obviously, from their swarm, the figure of Ladislaus I stands out (sanctified in 1192, becoming Ladislaus I the Holy), whose tomb, sheltered in the cathedral within the fortress, will become not only an important pilgrimage spot, but also a place of justice, through the habit of taking oaths in front of it, considered as a guarantee of fair judgment.

A few centuries later, Sigismund of Luxemburg, illustrious figure of European politics at the end of the 14th Century and the first years of the 15th, king of Hungary, Croatia, Bohemia and Germany, Holy Roman Emperor, the initiator of the 1396 Crusade, completed at the dramatic conflict at Nikopol, and the organizer of the Konstanz Council, meant to combat hus-sism (1414-1418), chose to place his grave next to Ladislaus I's tomb.

Oradea was then the place where the re-nowned astronomer Georg Peurbach would endeavor to set the foundation for an astro-nomic observatory, one of the oldest in Eu-rope, and make observations and calculations regarding lunar eclipses, many of which were pioneering works.

Many were the personalities who, in vari-ous ways, managed to leave their mark on the city's destiny, enriching its history, patri-mony, architectural heritage and so on. Along with Ladislaus I and Sigismund of Luxemburg (who would spend the Easter of 1412 in the fortress, joined by Vladislaus Jagiellon), other

royal figures will also tie their activity to this city: Andrew II, Stephan II the Holy, Ladislaus IV the Cuman, queens Maria and Beatrix, Matthias Corvinus, John Sigismund, Sigismund Báthory (born right in the episcopal palace within the fortress), Gabriel Báthory (he will be killed right next to the fortress), Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákóczi I, Gheorghe Rákóczi II etc.

To this lengthy list of political leaders, one of high priests must be added: Demetrius, Andrea Scolari, Giovanni of Curzola, Giovanni of Dominis da Arbe, Ioan Vitéz, Thurzó Zsigmond, Ioan Filipecz etc. Next, there are numerous scholars, artists or scientists who were born or worked here for a while: Jeronimus of Sancto Miniato, Gregory of Sanok, Nicolaus Lassoocki, Podocathoro, Nicolaus Machinensis (the last four formed a regular „Literarum asylum” at the court of archbishop Ioan Vitéz), Nicolaus Olahus, Emanuil Gojdu, Iosif Vulcan, Ady Endre etc.

The close ties Ady Endre had to Oradea (through his activity as a poet, journalist, through his friends here) led to the establishment of a mu-

seum dedicated to his life and personality, which was inaugurated on the 26th of May, 1955.

Considered a true “architectural reserve”, Oradea has always been adorned with an impressive number of buildings, many of which are true architectural “jewels”, works of unparalleled architects and designers, out of which Vápi Máté, Franz Anton Hillebrandt, Rimanóczy Kálmán sen. și jun., Guttman József, Busch David, Knapp Ferenc, Sztarill Ferenc, Komor Marcel, Jakab Dezső, Vágó József stand out.

Oradea played an important role in the long process of unification of Transylvania and Romania; in the city, in the house of attorney and future mayor Aurel Lazăr, on the 12th of October 1918, a meeting which will unite multiple Romanian political leaders will take place. Here, the “Declaration from Oradea” will be elaborated, a document which will then be read by dr. Alexandru Vaida-Voievod in the parliament in Budapest. Currently, his residence is host to a museum to the notable Romanian political figure.

„Aurel Lazăr” Memorial Home (Aurel Lazăr Street, No. 13)

The Aurel Lazăr Memorial Museum (important Romanian political figure, militant for Transylvanian Romanian rights) is hosted in the building which served as a residence to the family of attorney dr. Aurel Lazăr. The collection this museum displays is comprised of: the furniture of a salon owned by Aurel Lazăr, numerous portraits and photographs of the Lazăr family (the oil painting of Aurel Lazăr, made after the photograph-portrait, framed photograph-portraits of Aurel Lazăr's father and mother, as well as of Aurel Lazăr, medallion with the parents' portraits, framed photograph of Lulia Lazăr (the mother) together with child Aurel Lazăr, the portrait of Mrs. Aurelia Lazăr in national costume, the photograph of the Lazăr family (wife, son), a photograph of Aurel Lazăr's son in the house yard, a photograph of Aurel Lazăr in the workshop of painter E. Kovács, a photograph-portrait of Aurel Lazăr in full dress) as well as Secession and Asian-influenced art.

„Iosif Vulcan” Memorial Museum (Iosif Vulcan Street, No. 16)

The „Iosif Vulcan” Memorial Museum is established in the building which hosted, between 1896 and 1906, Iosif Vulcan’s residence, and the editorship of the “Familia” magazine. This museum has a remarkable collection of original documents, as well as reproductions, issues from five series of Familia magazine, founded by Iosif Vulcan in 1865, furniture owned by him, as well as artistic objects and paintings.

These remarkable pieces which illustrate the prodigious activity undertaken by the intellectual Iosif Vulcan are complemented by artistic objects and paintings present in his house.

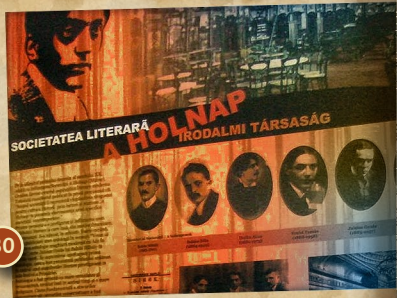
The reproduction of the creative atmosphere in which Iosif Vulcan spent his life is made complete by the furniture collection which can be admired in the museum, consisting of a carved table, a bench and wooden desk in eclectic style, with inlays etc.

ENGLISH

IOSIF VULCAN

29

The „Ady Endre” Memorial Museum (Traian Park, No. 1)

The Ady Endre memorial museum is hosted in the former “Müller” Cafe building, a heritage site which was very popular with the local bohemian intellectuals of the 19th-20th Century. This chic establishment, with a terrace, was one of the favorite places the young poet Ady Endre used to frequent, finding a suitable creative space there. Inside, volumes from the writer’s works can be seen (editions of poetic, journalistic and prose works, published both during his life and post-mortem.

The photograph collection displayed within the museum is comprised of photographs of the poet from different times of his life, of Ady family members and of fellow editors and friends of the poet.

The museum’s heritage also contains an impressive collection of old photographs, especially from the second half of the 19th Century and the beginning of the 20th Century.

Oradea's Diocesan Center Museum

In Bihor county, Orthodoxy was synonymous with the Romanian population starting from the 18th Century (when it was joined by Greek-Catholicism), factually becoming one of the pillars of Romanian national identity.

Given its considerable tradition in our area of interest, Orthodoxy offered, throughout the years, the framework for the undertaking of multiple intellectual and artistic activities, which find probity in the high number of historical documents and manuscripts, in the production of old church prints, in glass or wooden icons, in religious objects and so on.

Currently, the museum collection is structured in multiple groups of exhibits, respectively: The Document Collection, The Manuscript Collection, The Antique Book Collection, The Wood-Painted Icon Collection, The Glass-Painted Icon Collection, The Religious Object Collection.

The Oradea Roman-Catholic Diocese Treasure

The Roman-Catholic Diocese in Oradea is the oldest of all the dioceses in the city, its establishment being preceded by that of the monastery built by King Ladislaus the Holy and dedicated to the Virgin Mary (around which the Fortress was to be built) and by that of the prefer.

The presence at the head of the diocese of a large number of artistically and culturally inclined representatives throughout the years led to Oradea having a thriving cultural life in many of the stages of its history.

Currently, the Roman-Catholic Diocesan Library holds approximately 10.000 volumes printed before the year 1800, amongst which there are 23 incunabula (prints anteceding 1501), over 350 titles belonging to the 16th Century, 220 titles of antique Hungarian prints (from before 1712), over 1000 titles of foreign prints from the 17th Century, and so on.

The Reformed Episcopal Museum Collection

Spread throughout Bihor County, especially at the middle of the 16th Century, the Reform contributed substantially, not only to the enrichment of spiritual life of this area, but also to the development of culture.

Founded by Hoffalter Rafael, the typography printed chiefly religious books. The first volume issued here was the translation and explanation of Job's Book from the Bible, made by Melius Juhász Péter. It was followed in 1566 by a volume of religious chants collected by Szegedi Gergely. Over 100 volumes were printed here, up until 1660, when the city fell to an Ottoman invasion.

Along with these prints, the museum collection is also comprised of fabrics, goblets and antique ritual ceramics.

ENGLISH

Geschichte der Stadt Oradea, einer der ältesten Städte der westlichen Grenze des rumänischen Raum, beeindruckt sowohl durch ihres Alter (erste Erwähnung stammt aus dem Jahr 1113), durch die politischen und militärischen Ereignisse, die ihres Dasein durch die fast ununterbrochene Reihe der Kalamitäten geprägt hat, als auch durch die Menge der Orten und Räumen, die aus verschiedenen Gründen ein besondere Interesse aus der Sicht der Geschichte, Geistlichkeit, Empfindlichkeit, bürgerliche, religiöse und militärische Bautechnik usw. zeigt.

Im gleichen Ansatz war Oradea den Ort, den die berühmten Könige und Hohepriester gewählt haben, um ihre sterblichen Überreste ruhen. Aus denen, offensichtlich loslöst Ladislau I (geheiligt im Jahr 1192 und wurde der Heilige Ladislau I), dessen Grab, in der Kathedrale in der Burg untergebracht, nicht nur eine wichtige Wallfahrtsstelle wurde, aber auch eine Justizstelle durch die Gewohnheit hier zu schwören, betrachtet als eine Garantie für ein gerechtes Gerichtsverfahren.

Ein paar Jahrhunderte später, entschied sich Sigismund von Luxemburg das Grab in der Nachbarschaft zu legen, illustre Persönlichkeit in der europäischen Politik in den späten 14ten Jahrhundert und Anfang des nächsten Jahrhunderts, König von Ungarn, Kroatien, Böhmen und Deutschland, römisch-deutscher Kaiser, Gründer des Kreuzzuges von 1396, die durch die dramatische Konfrontation von Nikopol beendet und Organisator des Konzils von Konstanz, um Husitism (1414-1418) zu bekämpfen.

Oradea wurde dann die Stelle, wo für kurze Zeit der berühmte Astronom Georg Peurbach aktiviert hat und wo er eine Sternwarte erbaut hat, eine der ältesten im europäischen Raum, und einige Beobachtungen und Berechnungen über Mondeklipsen machte, die viele von denen einen wegweisenden Charakter hatten.

Viele waren dann die Persönlichkeiten, die in irgendeiner Weise über das Schicksal der Stadt geprägt haben, die ihre Geschichte, Kulturgut, architektonische Erbe usw. bereicherten. Neben Ladislau I und Sigismund von Luxemburg

(dieser wurde die Ostern im Jahr 1412 in der Burg, zusammen mit Vladislav Jagello feiern), auch andere Könige wurden ihre Tätigkeiten an dieser Stadt verbinden: Andrei II, Der Heilige Ștefan II, Ladislau IV Cumanul, die Königinnen Maria und Beatrix, Matei Corvin, Ioan Sigismund, Sigismund Báthory (geboren gerade im Bistumspalast in der Burg), Gabriel Báthory (dieser wurde sogar in der Umgebung getötet), Gabriel Bethlen Gheorghe Rákóczi I, Gheorghe Rákóczi II usw.

Der langen Liste von politischen Führern fügte auch die Liste der Prälaten hinzu: Demetrius, Andrea Scolari, Giovanni de Curzola, Giovanni de Dominis da Arbe, Ioan Vitéz, Thurzó Zsigmond, Ioan Filipecz usw. Diese wurden von vielen Gelehrten, Künstler oder Wissenschaftler gefolgt, die hier geboren wurden oder für eine Weile hier gearbeitet haben: Jeronimus de Sancto Miniato, Grigore de Sanok, Nicolaus Lassocki, Podocathoro, Nicolaus Machinensis (die letzten vier bildeten eine wahre „Literarum asylum“ im Hof des Bischofs Ioan Vitéz), Nicolae Olahus, Emanuil Gojdu, Iosif Vulcan, Ady Endre usw.

Betrachtet als eine echte „architektonische Reserve“, Oradea hatte immer und hat noch heute eine beeindruckende Zahl von Gebäuden, viele von ihnen wahre architektonischen „Schmuckstücke“, Werke einiger großartigen Architekten und Designern, aus denen Vápi Máté, Franz Anton Hillebrandt, Rimanóczy Kálmán Senior und Junior, Guttman József, Busch David, Knapp Ferenc, Sztarill Ferenc, Komor Marcel, Jakab Dezső, Vágó József usw. bemerkt wurden.

Eine wichtige Rolle spielte später Oradea in langem Prozess der Vereinigung der Siebenbürgen mit Rumänien; in der Stadt, im Haus des Rechtsanwaltes und zukünftigen Bürgermeisters Aurel Lazăr, am 12. Oktober 1918, fand ein Treffen, das mehreren rumänischen Politiker versammelt wurde, statt. Bei dieser Gelegenheit wird die „Erklärung von Oradea“ ausgearbeitet, die dann von Dr. Alexandru Vaida-Voievod beim Parlament in Budapest gelesen wird. Heute veranstaltet sein Haus ein Gedenkmuseum, das dem wichtigen rumänischen Politiker gewidmet wurde.

„Aurel Lazăr” Gedenkhaus

(Aurel Lazăr Strasse, Nr. 13)

Aurel Lazăr Gedenkmuseum (wichtiger rumänischer Politiker, Kämpfer für die Rechte der Rumänen in Siebenbürgen) ist von dem Gebäude, das als Wohnsitz der Familie von Rechtsanwalt Dr. Aurel Lazăr, veranstaltet. Die Sammlung, die dem Museumsbesucher enthüllt, besteht aus: Möbel eines Salons, der dem Aurel Lazăr gehört hat, zahlreiche Porträten und Fotografien der Lazăr Familie (Öl Porträt von Aurel Lazăr, gemalt nach der Porträt-Fotografie, Porträt-Fotografie mit Rahmen des Vaters von Aurel Lazăr, Porträt-Fotografie von Aurel Lazăr, Porträt-Fotografie mit Rahmen der Mutter von Aurel Lazăr, Medaillon mit Porträten der Eltern, Rahmenfotografie mit Iulia Lazăr (Mutter) neben dem Kind Aurel Lazăr, Porträt der Frau Aurelia Lazăr mit Volkstracht, Fotografie mit dem Sohn von Aurel Lazăr im Hof seinem Haus, Fotografie von Aurel Lazăr in der Werkstatt des Malers E. Kovács, Porträt-Fotografie von Aurel Lazăr im Anzug angezogen und Kunstwerke der Sezession oder mit asiatischen Einflüsse.

„Iosif Vulcan” Gedenkmuseum

(Iosif Vulcan Strasse, Nr. 16)

„Iosif Vulcan” Gedenkmuseum ist das Gebäude, das zwischen die Jahren 1896 und 1906 die Wohnung von Iosif Vulcan und die Redaktion der Zeitschrift „Familia” war. Dieses Museum besitzt eine bedeutende Sammlung, die eine Reihe von Originaldokumenten, aber auch Wiedergaben, Nummern von den fünf Serien der Zeitschrift Familia, von Iosif Vulcan im Jahr 1865, seines Möbel, Kunstgegenstände und Gemälde enthält.

Dieser besonderen Werken, die der wunderbaren Tätigkeit des Intellektuellen Iosif Vulcan gehören, sind auch Kunstobjekten hinzugekommen, Gemälden und andere Kunstobjekte im Iosif Vulcan Haus vorgelegt. Die Wiedergabe der kreativen Atmosphäre, in der Iosif Vulcan gelebt hat, ist durch der Möbelsammlung innen des Museums ergänzt, bzw. einen geschnitzten Tisch, eine Sitzbank und einen Schreibtisch aus Holz im eklektischen Stil mit Intarsien usw.

Numărul 26. Oradea-mare 27 iunie (9 iulie) 1899. Anul XV

Apare duminică. Abonament pe an 8 fl., pe 6 m. 4 fl., pe 3 luni 2 fl. Pentru România pe an

A ZECEA ANIVERSARĂ A MORTII LUI EMINESCU.

DEUTSCH

„Ady Endre“ Gedenkmuseum

(Parcul Traian, Nr. 1)

Ady Endre Gedenkmuseum befindet sich in dem Gebäude des ehemaligen Café „Müller“, ein Denkmalgebäude, das zwischen den 19. - 20. Jahrhunderten sehr beliebt von den lokalen Intellektuellen von Oradea war. Dieses elegante Lokal mit Terrasse, war einer der beliebtesten Stelle des jungen Dichters Ady Endre, hier fand er Raum, in dem er schreiben konnte. Dort kann man Bände des Schriftstellerwerkes sehen (Ausgaben der dichterischen, publizistischen und Prosa Werke, die sowohl während des Lebens des Dichters, als auch nach seinem Tod veröffentlicht wurden.

- Wir können sowohl beobachten, dass im Erbgut des Museums auch eine beeindruckende Sammlung von alten Fotos gibt, vor allem aus dem zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts und Anfang des 20. Jahrhunderts gestammt.

Museum vom Bistumszentrum Oradea

Innen des Bihor Gebietes, hat sich Orthodoxie bis spät, beginnend im 18. Jahrhundert (wenn ihr Griechisch-Katholizismus angeschlossen wird), mit die rumänische Bevölkerung verwechselt, diese gründete sich eigentlich in einer der Säulen der rumänischen nationalen Identität.

Mit einem bedeutenden Altertum in unserem Bereich, bot Orthodoxie im Laufe der Jahren, den Verlauf von mehreren Tätigkeiten des geistigen-künstlerischen Lebens, die seine Integrität in großer Anzahl der historischen Unterlagen und verschiedenen Arten von Manuskripten, in der Produktion der alten kirchlichen Drucken, der Holz- oder Glasikonen, der kirchlichen Objekte usw. findet.

Schatz des Römisch-Katholischen Bistums in Oradea

Das Römische-Katholische Bistum in Oradea ist das älteste von allen anderen Städten, seine Gründung wurde durch das von dem König Heilige Ladislau für Jungfrau Maria gebildete Kloster (um die dann die Burg erscheint) und durch das von religiösen Führung gebildete Kloster, vorgegangen.

Derzeit besitzt die Römisch-Katholische erzbischöfliche Bibliothek ungefähr 10.000 Bände vor dem Jahr 1800 gedruckt, dazwischen 23 Inkunabeln (Publikationen bevor 1501), über 350 Titel des 16. Jahrhunderts, 220 Titel der ungarischen alten Publikationen (bevor 1712), über 1000 Titel der ausländischen Publikationen des 17. Jahrhunderts.

Sammlung des Reformierten bischöflichen Museums

In Bihar Gebiet verbreitet, vor allem seit der Mitte des 16. Jahrhunderts, hat die Reformation substantiell nicht nur zur Erweiterung des geistlichen Lebens dieser Gegend, sondern auch zur Entwicklung der Kultur, beigetragen hat.

Von Hoffalter Rafael gegründet, drückte sie im Besonderen kirchliche Bücher. Das erste hier gedruckte Band war die Übersetzung und Erklärung des Iov Buches aus der Bibel, von Melius Juhász Péter durchgeführt. Folgte dann im Jahr 1566 ein Band mit christlichen Gesängen, von Szegedi Gergely gepflegt, bis zum Fall der Stadt Oradea an Türken, im Jahr 1660, danach erschienen hier über 100 Bände.

Neben diesen Publikationen, enthält die Sammlung des Museums auch Gewebe, Pokalen und Epoche Keramik.

DEUTSCH

La storia di Oradea, una delle più vecchie città dalla frontiera dell'ovest del paese romeno impressiona per la sua antichità (la sua prima attestazione storica è stata nel 1113), ed anche gli eventi politici e militari che gli hanno segnato la sua esistenza, la catena di calamità accadute ma anche per la moltitudine dei posti che si possono trovare dentro la città, i quali, per ragioni diversi, presentano un interesse speciale dal punto di vista della storia spirituale, la sensibilità, l'architettura civile, religiosa e militare etc.

Oradea è stato il posto dove sono sepolti illustri re e prelati. Uno di loro è stato Ladislao I (santificato nel 1192, diventato Ladislao I il Santo), la tomba del quale sta nella cattedrale dentro la fortezza che diventerà un importante posto di pellegrinaggio ed anche un garante della verità, simbolo della giustizia perché si usava giurare davanti alla tomba del re. Qualche secolo più tardi, Sigismundo di Lussemburgo, una figura importante nella politica europea nel fine del Trecento e la prima parte del Quattrocento decise di riposare le sue ceneri

vicino a lui. È stato re dell'Ungheria, Croazia, Boemia e Germania, Imperatore romano-tedesco, iniziatore della crociata del 1396, finita con la battaglia drammatica di Nicopoli e l'organizzatore del concilio di Costanza il quale aveva lo scopo di combattere gli hussiti (1414-1418).

Oradea è stato il posto dove il famoso astronomo Georg Peuerbach metterà le basi di uno dei più vecchi osservatori astronomici nell'Europa, e farà tante osservazioni e calcoli importanti sulle fasi della luna.

Sono tante anche le personalità che hanno lasciato un'impronta sui destini dentro la città, arricchendo la storia, il patrimonio, l'eredità architeturale etc. Oltre a Ladislao I e Sigismundo di Lussemburgo (l'ultimo passerà la Pasqua del 1412 nella fortezza insieme a Vladislav Jagello) ci sono anche altri reali che annoderanno la loro attività in questa urbe: Andrea II, Stefano II il Santo, Ladislao al IV, le regine Maria e Beatrix, Mattia Corvino, Giovanni Sigismondo, Sigismondo Báthory (nato nel palazzo vescovale dentro la fortezza),

Gabriele Báthory (uciso vicino alla fortezza), Gabriele Bethlen, Giorgio Rákóczi I, Giorgio Rákóczi II etc.

Al lungo elenco si possono aggiungere i prelati: Demetrius, Andrea Scolari, Giovanni de Curzola, Giovanni de Dominis da Arbe, Ioan Vitéz, Thurzó Zsigmond, Ioan Filipecz etc. uomini di cultura, artisti e scienziati che sono nati o hanno attivato per un periodo qui: Jeronimus de Sancto Miniato, Gregorio di Sanok, Nicolaus Lassocki, Podocathoro, Nicolaus Machinensis (gli ultimi quattro hanno formato un vero Literarum

asylum alla corte del vescovo Giovanni Vitéz) Nicolae Olahus, Emanuil Gojdu, Iosif Vulcan, Ady Endre etc.

Oradea è stata considerata una vera “riserva architeturale”, adornata con un numero impressionante di edifici, tante delle cui essendo veri gioielli dell’architettura, opere di alcuni insuperabili architetti e progettisti come furono, ad esempio, Vápi Máté, Franz Anton Hillebrandt, Rimanóczy Kálmán seniore e junior, Guttman József, Busch David, Knapp Ferenc, Sztarill Ferenc, Komor Marcel, Jakab Dezsó, Vágó József etc.

Più tardi, Oradea svolgerà un ruolo molto importante nell’unione della Transilvania con la Romania, attraverso le attività dell’avvocato e futuro sindaco della città, Aurel Lazăr. Nella sua casa, sul 12 ottobre 1918, alcuni politici importanti s’incontreranno per elaborare la “Dichiarazione di Oradea”, un documento che sarà poi letto da dott. Alexandru Vaida-Voievod nel parlamento di Budapest. La casa di Aurel Lazăr è diventata un museo memoriale dedicato alla sua attività politica.

La casa memoriale “Aurel Lazăr”

(via Aurel Lazăr, n° 13)

Il museo memoriale Aurel Lazăr (un'importante politico romeno, militante per i diritti dei romeni transilvanici) è ospitato oggi nell'edificio che una volta era la residenza della famiglia dell'avvocato, dott. Aurel Lazăr. La collezione esposta per il visitatore è composta di mobili che sono stati nella sua possessione, numerosi ritratti e fotografie della famiglia Lazăr (il ritratto dipinto in olio di Aurel Lazăr, secondo la fotografia-ritratto, un ritratto-fotografia incorniciato del padre di Aurel Lazăr, un ritratto-fotografia di Aurel Lazăr, un ritratto-fotografia della sua madre, un medaglione con i ritratti dei suoi genitori, una fotografia incorniciata di Iulia, la sua madre, con il bambino Aurel Lazăr, il ritratto di Aurelia Lazăr in costume nazionale, la fotografia della famiglia Aurel Lazăr (moglie, figlio), fotografie di Aurel Lazăr nello studio del pittore E. Kovács, fotografia-ritratto di Aurel Lazăr indossando un costume festivo) e oggetti d'arte nello stile secessione o influenza asiatica.

Il museo memoriale “Iosif Vulcan”

(via Iosif Vulcan, n° 16)

Il museo memoriale “Iosif Vulcan” è ospitato nell’edificio il cui tra il 1896 e 1906 è stato la casa della famiglia e la redazione della rivista “Famiglia”, fondata nel 1865 da Iosif Vulcan. La collezione presentata ai visitatori contiene una serie di documenti originali e altri riprodotti, edizioni della rivista dalle cinque serie pubblicate, mobili, oggetti d’arte e quadri.

A questa collezione si possono aggiungere anche oggetti d’arte, quadri ed altri, presenti nella casa di Iosif Vulcan (il ritratto del fondatore della rivista Famiglia, dipinto da Tordai Gross, un paesaggio panoramico della città di Oradea, dipinto nel 1864 da Kustrovics István etc.).

L’atmosfera creativa nella quale il dottore svolgeva la sua attività è completata dalla collezione di mobili che può essere ammirata all’interno del museo.

Il museo memoriale "Ady Endre"

(Parco Traian, no° 1)

Il museo memoriale si trova nell'edificio dell'ex Caffetteria "Müller", che appartiene al patrimonio architeturale romeno. Al fine dell'Ottocento la Caffetteria era molto popolare tra gli intellettuali della città. Era un locale chic, con terrazzo ed era uno dei locali preferiti dal giovane poeta Ady Endre, dove andava a scrivere.

Le collezioni del museo presentano volumi dell'opera dello scrittore (edizioni delle opere poetiche, pubblicitistiche e prosa, apparse durante la vita del poeta ma anche post-mortem).

Il museo espone anche una collezione di fotografie del poeta, lungo la sua vita, fotografie della sua famiglia, di alcuni colleghi e amici di Ady e altre fotografie antiche, specialmente dell'ultima metà del secolo XIX e l'inizio del secolo XX.

Il museo del Centro Vescovile di Oradea

Nello spazio della contea di Bihor, cominciando con il XVII secolo (quando sarà raggiunto dal greco - cattolicismo) la popolazione romena era maggiormente ortodossa, una caratteristica dell'identità nazionale romena. Con un'età considerevole nella nostra area d'interesse, l'ortodossia offrì lungo il tempo la ossatura di molteplici attività che si possono includere nel campo della vita intellettuale ed artistica, trovando la sua probità nel grande numero di documenti storici e diversi tipi di manoscritti, nella produzione delle vecchie stampe ecclesiastiche, di icone su legno o vetro ed altri oggetti ecclesiastici.

Attualmente, la collezione ha una struttura unitaria, organizzata su gruppi: la collezione di documenti, la collezione di manoscritti, la collezione di libri antichi, la collezione d'icone su legno, la collezione d'icone su vetro, la collezione di oggetti di culto.

Il tesoro del Vescovato Romano - cattolico di Oradea

Il vescovato romano-cattolico di Oradea è il più vecchio della città. La sua fondazione è antecedente al convento alzato dal re Ladislao il Santo, dedicato alla Vergine (in torno al quale apparirà la fortezza).

Un numero grande dei rappresentanti del vescovato è stato coinvolto nell'attività culturale e artistica ed è per questo che Oradea ha avuto durante le tappe della sua storia periodi fiorenti. Su una trafila italiana raggiunsero anche gli elementi specifici dell'Umanesimo e del Rinascimento.

Nel presente, la Biblioteca della diocesi romano-cattolica possiede un numero di circa 10000 volumi datati prima del 1800. Tra loro ci sono 220 incunabili (prima del 1712) ed oltre a 1000 stampe straniere del XVII-esimo secolo.

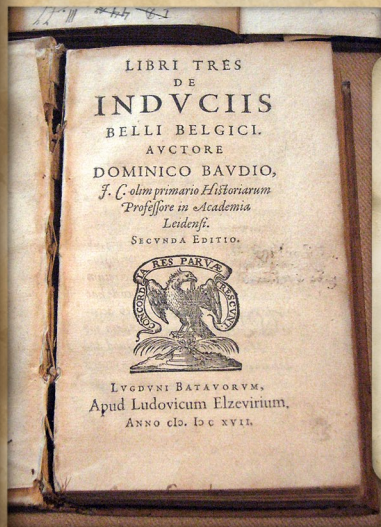

La collezione del Museo vescovile riformato

Diffusa nell'orizzonte della contea di Bihar, specialmente nella seconda metà del XVI secolo, la riforma ha avuto un contributo sostanziale sulla vita spirituale di questa zona ed anche nello sviluppo culturale.

Una delle conseguenze della diffusione del movimento di riforma formato nella nostra area d'interesse è stata la fondazione di una tipografia. Fondata da Hoffalter Rafael, la tipografia stampava specialmente libri ecclesiastici. Il primo volume uscito è stato la traduzione e interpretazione di Iov, grazie a Melius Juhász Péter. In 1566 è apparso un volume di canti religiosi curato da Szegedi Gergely e fino alla conquista dell'Oradea dai turchi, nel 1660, sono stati pubblicati 100 volumi.

Insieme a queste, la collezione del museo contiene anche tessuti, calici, oggetti religiosi in ceramica.

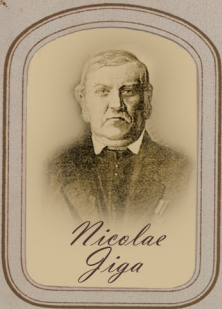

ITALIANO

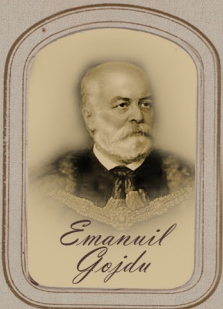
Fotografii / Fénykép / Photos / Foto / Foto

- pg. 4 - Cronica pictată de la Viena, Gravură 1684 / A Bécsi Képes Krónika, 1684 - metszet (Birken S. 1684) / The Vienna Illuminated Chronicle, 1684 Oradea Engraving" (Birken S. 1684) / Die gemalte Chronik aus Wien, Gravüre Großwardein 1684" (Birken S. 1684) / La Cronaca dipinta di Vienna, La Stampa Oradea 1684" (Birken S. 1684)
- pg. 5 - Gravură Oradea (G. Hoefnagel 1598) / Nagyváradot ábrázoló metszet (G. Hoefnagel 1598) / Oradea engraving (G. Hoefnagel 1598) / Gravüre Großwardein (G. Hoefnagel 1598) / La Stampa Oradea (G. Hoefnagel 1598)
- pg. 6 - Cetatea Oradea - vedere aeriană / A nagyváradi vár - látkép a levegőből / Oradea Fortress - aerial view / Großwardein Burg - Luftbild / La Fortezza di Oradea - veduta aerea
- pg. 7 - Palatul Levay, Complexul Vulturul Negru / A Léway-palota, A Fekete Sas épületegyüttese / Levay Palace, The Black Eagle Complex / Levay Palast, Schwarzer Adler Komplex / Il Palazzo Levay, Il Complesso Vulturul Negru
- pg. 12 - Şirul Canonicilor / Kanonok sor / Canons' Row / Reihe der Kanoniker / La strada dei canonici
- pg. 14 - Sala cu Grifoni, Cetatea Oradea - vedere / A griffes terem, A nagyváradi vár - látkép / Griffon Room, Oradea Fortress - view / Greifensaal, Großwardein Burg - Ansichtskarte / La Sala dei Grifoni, La Fortezza di Oradea - veduta
- pg. 15 - Cetatea Oradea - Poarta de Est / A nagyváradi vár - keleti kapu / Oradea Fortress - Eastern Gate / Großwardein Burg - Das Östliche Tor / La Fortezza di Oradea - il Cancellò Est
- pg. 16 - Teatrul Regina Maria / Szigligeti Színház / Queen Mary Theatre / Regina Maria Theater / Teatro Regina Maria
- pg. 17 - Palatul Rimanoczi Sr, Palatul Baroc / Az ifj. Rimanóczy-palota, A római katolikus püspöki palota / Rimanoczi Sr Palace, The Baroque Palace / Rimanoczi Sr Palast, Barockpalast / Il Palazzo Rimanoczi Sr, Il Palazzo Barocco
- pg. 22 - Piatra tombală Andrea Scolari / Scolari András sírköve / The Andrea Scolari tomb stone / Grabstein Andrea Scolari / Pietra tombale Andrea Scolari
- pg. 24 - Bastionul Bethlen / A Bethlen-bástya / Bethlen Bastion / Bethlen Bastei / Il Bastione Bethlen
- pg. 25 - Carte de Astronomie (G. Peuerbach), Palatul Renascentist din Cetate / Csillagászati témájú könyv (Georg Peuerbach), A várban található reneszánsz palota / Astronomy book (Georg Peuerbach), The Renaissance Palace within the Fortress / Astronomiebuch (Georg Peuerbach), Renaissancepalast aus der Burg / Libro di Astronomia (Georg Peuerbach), Il Palazzo Rinascimentale della Fortezza
- pg. 26 - Turnul Primărei Oradea / A nagyváradi városháza tornya / Oradea City Hall Tower / Rathausurm Großwardeins / La torre del Comune di Oradea
- pg. 27 - Palatul Episcopiei Greco - Catolice, Palatul Ullman / A görög katolikus püspöki palota, Az Ullmann-palota / The Greek-Catholic Diocese Palace, Ullman Palace / Palast des griechisch-katholischen Bistums, Ullman Palast / Il Palazzo Vescovile Greco - Cattolico, Il Palazzo Ullman
- pg. 40 - Detaliu Incunabulă / Ósnyomtatvány részlet / Incunabulum detail / Detail Incunabula / Dettaglio Incunabolo
- pg. 48 - Complexul Mănăstirii Capucinelor / A kapucinus kolostor épületegyüttese / The Capuchin Monastery Complex / Komplex des Kapuzinerklosters / Il Complesso Monastero dei Cappuccini

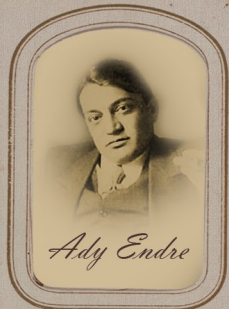

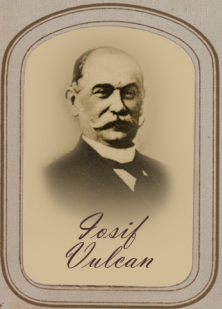
*Nicolae
Jiga*

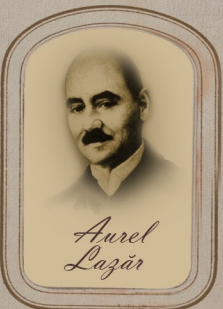
*Emanuil
Gojdu*

Ady Endre

*Josif
Vulcan*

*Aurel
Lazăr*

*Roman
Ciocogariu*

Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice
Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Regional 2007-2013
Str. Apolodor, nr.17, sector 5, București, tel. 0372.111.409
www.mdrap.ro/ <http://www.inforegio.ro/>
e-mail: info@mdrap.ro

Direcția Gestionare Fonduri Comunitare pentru Turism
Organism Intermediar pentru Turism
Bulevardul Dinică Golescu, nr.38, poarta 1, sector 1, București
tel. 0372.144.000

Primăria municipiului Oradea
Piața Unirii, nr. 1, 410100, Oradea, Bihor
tel. 0259.437.000, e-mail: primarie@oradea.ro
www.oradea.ro

Investim în viitorul tău!

Proiect selectat în cadrul Programului Operațional Regional
și co-finanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională.

**Proiectul „PACHET COMPLEX DE PROMOVARE A TURISMULUI CULTURAL:
CENTRUL ISTORIC ORADEA - ARHITECTURĂ, CULTURĂ, LEGENDĂ ”**

Editor: Primăria municipiului Oradea
Data publicării: Martie 2013

*Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu
poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.*

Material gratuit!